

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, Mercuria si Sambat'a.

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 ann intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusa la casa cu 1 fl. mai multu pe ann; — trimisu cu post'a in laintru monarchiei pe 1 ann intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 ann 10 fl. seu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. seu 11 franci. — Numeri singuratici se dau cate cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie seu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare cate 7 cr., la a dou'a si a trei'a cate 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressede de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 38.

— Sibiu, Sambata 10/22 Maiu. —

1880.

Ide'a de statu a Austriei.

De Dr. Franciscu Palacky.

(Urmare.)

Poporale se nu aiba ele ore dreptulu innascutu de a se conservá? Loru le incumba datorinti'a de a se cultivá, cu alte cuvinte disu, de a destepat' si invapaiá divin'a schinteia pe care o pastréda in sinulu loru si dela implinirea acestei datorintie nu le póte dispensá niminea in lumea acésta. Cultur'a spiritului inse, fara cá in acelasi timpu se se cultivedie si limb'a, este unu ce imposibilu, si innobilitarea limbei este in totu loculu conditiunea fundamentala a unei vietie spirituale mai inaltiate. Mai departe, de orece datorinti'a de ordinariu este totuodata si mam'a indreptatirei (vedi la Vattel, Droit de gens, Preliminaires §. 3) si de orece ni se impune datorinti'a de a ne cultivá limb'a nóstra, o datorintia acésta, dela care nu ne póte dispensá niminea, avemu dar si dreptulu a o face acésta. Niminea deci se nu se opuna la acésta seu se ne faca dificultati in ajungerea acestui scopu. Conservarea si desvoltarea nationalitatiei este unu postulat si o lege a moralei, carea nu se póte derogá prin nici o alta lege positiva.

Se nasce intrebarea, déca conflictulu intre dreptu si datorintia, care esista in realitate in dreptulu privat si de statu, póte avea locu si in dreptulu internationalu? Asia d. e. o persóna fisica are dreptulu si datorinti'a, de a isi apará si conservá propri'a sa viatia si cu tóte acestea câteodata i se demanda de a se duce la lupta, pentru cá acolo se isi sacrifice viati'a pentru patria si pentru binele comunu. Se póte ore pretinde in modu analogu dela o natiune intréga, cá ea se renuntie la viati'a sa propria si se si-o sacrifice pentru alte popóra? Acésta intrebare se o raspunda insusi poporale conformu principiului „cá ceea ce tie nu iti doresci, nu face nici altora.“ De siguru cá responsulu loru nu va fi indoiosu. Pana acuma nu s'au aflatu niminea, care se fi voitu a probá in modu filosoficu, cá o natiune ore care din amoru si respectu pentru unu altu poporu, ar fi fostu indatorata a merge la mórte pentru elu.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Cultur'a adeverata este sorgintea principala din care izvoresce fericirea popóraloru.

(Disertatiune.)

(Urmare.)

E fapta istorica, cá nu numai in lumea fisica, ci chiaru si in lumea spirituale adeseori se nascu inundari gigantice, cari nu odata produc schimbari radicale in vieti'a popóraloru; si nu arare-ori s'a intemplat, cá acele popóra, cari au innotatu contra valurilor inundarei produse in lumea spirituale, seu s'au nimicitu la momentu incecanduse in mijloculu acelora, seu au capetu lovitura de mórte, asia, in cátu esistinti'a loru dupa aceea nu multu a duratu; pe cándu acele popóra, cari au innotatu alaturea cu acele valuri, au scapatu cu corpulu spalatu de ranele trecutului desteptanduse la o vieti'a mai noua, intr'o diminétiá mai senina si mai frumoasa. Unele inundari mai mari de aceste au produsu in lumea spirituale a omenimei cultur'a si crestinismulu. Numai acelu poporu a gustatu si va gustá adeverata fericire, in cátu póte gustá omulu pe pamentu, care n'a pierdutu din vederea ochiloru sei calea progressarei, s'a desteptatu din visurile intunecate ale trecutului si s'a sciutu inpacá cu miscarile lumei spirituale, intrebuintiendule acele „cum grano salis“, spre inbunatatirea starei sale. Singuru unu poporu este la care nu potemu aplicá cele dise. Acestu poporu e poporulu chinezu, care de atátia secolu esista in pace si istoriografi cei mai invetiati ai Europei culte totusi atátu de puçinu ilu cunoscú si atátu de puçinu se intereséda de elu. De amu cunósce noi deplinu istori'a si institutiunile acestui poporu, prea credu, cá ne-arú fi de unu mare folosu.

Cultur'a — dicu corifeii timpuriloru mai recenti — este lumin'a, vieti'a si poterea, care conduce natiunile pe calea fericirii. Si acésta parere in principiu nu se póte resturná si nici combata. Ferice, de trei ori ferice

Acestea constatate, se admitemu deci urmátorele premisse: 1) In statulu austriacu se domnéscá dreptulu si legea (cu alte cuvinte, vointi'a generala a statului) si nici decum forti'a brutala seu arbitrariulu; 2) statulu austriacu se compune din deosebite nationalitati; 3) nici unu poporu nu are prerogative asupra unei alte natiuni si nu i este permisu a o intrebuintiá cá mijlocu, pentru ajungerea unoru scopuri ale sale speciale — si eu nu intielegu cum din astfeliu de premisse, afara déca cineva nu voiesce se comita cu intentiune o falsa conclusiune, ar pótea resultá altceva, decâtu principiulu egalei indreptatiri a toturorú popóraloru din Austri'a.

Celu ce combata acestu principiu si celu care ilu néga chiaru si in teoria (precum d. e. o au facutu magiarii in anulu 1848 mai inainte deci de a ilu fi recunoscutu la Szeghedin in Juliu 1849, nu multu inainte de catastrofa dela Világos), trebue cá mai ántaiu se restórne seu tóte, seu celu puçinu una din premissele de mai susu si puçinu inpórta in ce ordine o va face acésta. Celu care admite principiulu in teoria, se opune inse la punerea lui in pracsá: ce nume ore se i se dea unui astfeliu de filosofu?

Din fatalitate nu se póte negá, cá opositiunea pe care o intimpina aplicarea practica a principiulu de egala indreptatire nu se face numai din partea gubernantiloru i imperiului si ai tieriei austriace, ci cá ea se manifestéda si cu mai mare violentia in spiritulu si sentimentele unoru popóra in contra celorlalte. Acestu spirit, pronuntiatu in modu destulu de claru, ilu aflamu la germani si la magiari si in parte si la poloni si italiani. Acestoru popóra li se póte aplicá cunoscutulu citatu: Nebuniloru ce sunteti! Voi pretindeti libertate si nu voiti a recunósce nici dreptulu, nici dreptatea!

Nu negu, cá ungurii au tóta dreptatea a privi cu mandria la constitutiunea aprópe milenara a tieriei loru si cá se lupta cu tóte poterile loru pentru conservarea ei, modificanduo firesce conformu recerintieloru timpului si a relatiuniloru schimbate. Dar abstragéndu dela intrebarea, déca constitutiunea ungurésca au fostu indata dela inceputulu ei de

origine curatu magiara seu slavica, asiu dori celu puçinu, cá in Ungari'a se nu se ignoredie doue fapte fórte inportante. Acestea sunt, pro primo, enormele sacrificii pe care le au datu tierile corónei boeme in decursu de doue secole (XVI si XVII) candu cód'a de calu falfaiá inca pe citadel'a din Bud'a, pentru conservarea corónei unguresci. Acele sacrificii au fostu atátu de mari, in cátu unulu din membrii dietei boeme au avutu naivitatea se întrebe, déca ore intregu regatulu ungurescu valoréda cátu si sacrificiele pe care le au datu chiaru si numai Boemi'a pentru conservarea lui. A dou'a fapta este, cá principiulu egalei indreptatiri nationale nu s'au bucuratu in nici o alta tiéra de o astfeliu de validitate si respectare, cá tocmai in Ungari'a in decursulu acelor secolu, pana candu acolo au domnit constitutiunea avitica si pana candu limb'a latina erá limb'a diplomatiei, a autoritatiloru si a scóloru. Acésta constitutiune au fostu seriosu periclitata numai din momentulu in care se delaturara acei pilastrii puternici. Si intr'adeveru niminea nu va potea negá, cá fatalele evenimente din anulu 1848 intemplate in tierile corónei unguresci s'ar fi potutu preveni prin amintitulu decretu din Szeghedin, déca cu unu ann inainte acelu decretu, nu numai s'ar fi proclamatu, dar s'ar fi si aplicatu cu tóta sinceritatea. De orece inse elu au aparutu post festum, si asia dicéndu, in partibus infidelium, firesce cá n'au potutu avea nici unu resultatu realu. Inse chiaru dupa publicarea diplomei din Octobru 1860, prin care i se restitui Ungariei celu puçinu o parte din autonomi'a sa avitica, ungurii au uitatu de acele decrete nevalide, si indata, nu numai in oficiu si scóla, dar' in intregulu organismu alu statului, ei érasu au introdusu in domnia nelimitata unicu sa lvatórea limba magiara.

Ce mijlóce terorisatóre, câte nedreptati strigátore la ceru s'au comissu de atunci incóce, nu numai cu privintia la ocuparea functiuniloru, ci si chiaru in viati'a sociala, nu este de lipsa a le mai espune, de orece sunt in de ajunsu cunoscute.

(Va urmá.)

de acelu poporu, care a facutu mai multi si mai siguri pasi pe campulu latu alu sciintieloru si alu culturei, pentrucá acela a satisfacutu in destulu celei mai sante chiamari, acela va avea dreptu la coron'a nemoriei. Cultur'a i va dá potere, cá se se lupte invingétoriu cu elementele contrarie, precum se lupta stejariulu secularu cu culmea maréti si cu trupin'a neclatinata contra orcaneloru gigantice. Ce e dreptu, poterea fisica inca póte mijloci bunastarea si fericirea unu poporu in dilele pericolului, inse déca i lipsesce cultur'a, poterea spirituale, nici poterea fisica nu si-o va sci intrebuintiá precum ar trebui. Au trecutú timpurile, in cari popórale se cucereau prin sabia, astadi ele se cucerescu mai multu prin cuventu; si apoi precum unu pomu din soiu bunu transplantatu in pamentu neroditoriu nu totuodéna aduce fructe dorite: asia si sabi'a in o mana lipsita de potere spirituale nu totuodéna conduce la scopulu doritu.

Cultura si éra cultura! striga secolulu alu XIX-lea, pe cándu istori'a ne spune, cá doue natiuni din cele mai faimóse si mai glorióse ale evului vechiu: elinii si románii, cándu erau in cea mai frumoasa flóre si ajunse la gradulu celu mai inaltu alu culturei de atunci, ele amendoue au fostu trantite la pamentu si aruncate in pulbere unulu dupa altulu. Câte tendintie nobile, câte ilusuni frumoase s'au nimicitu cá negur'a dinaintea radielorú sórelui! Si intr'adeveru, cá si cum ar fi scrisu pe paginile istoriei, cá si popórale trebue se ia parte la sórtea individiloru: din etatea copilariei se inaltia mai susu si se marescu, devinu june, dupa aceea se intarescu si si ajungu etatea de barbatia, ajungu la culme; dar constantu, multu timpu in una si aceea si inaltime nu potu remanea; decadenti'a loru conformu, causeru cari o producu, e repentina ori mai lina, ér' sórtea le este seu inflamatiune nemicitóre cá a focului ce se stinge, seu nemicire fara urme, cá a rúriloru din desierturile de sabura sburátore.

Acésta a fostu sórtea poporulu grecescu din anticitate si a poporulu románú, inaintea carui tremurá odinióra o lume intréga! Credu cá va fi la loculu seu se cercetamu — de si pe scurtu —, si se vedemu ce a po-

tutu fi caus'a principala a decadentiei acelorú doue popóra, care ne-au lasatu atátia tesauri nepretiiuti cá ereditate?

Istori'a omenimei ne spune, cá dintre popórale cele multe, curi au pasitu pe teatrulu celu mare alu vietiei, tóte acele, cari n'au avutu facultatile recerute spre a poté inaintá gradatu pe calea luminei si a culturei adeverate, seu celu puçinu n'au aspiratu spre acésta, nu multu si-au jocatú rolulu, — si de au fostu chiaru si cele mai numeroase de odinióra, ele totusi au fostu atinse si inundate de popórale cele mai culte, asia in cátu de multe ori si esistinti'a le-a fostu periclitata. Egiptenii cu 2000 de ani in a. de Chr. formau poporulu celu mai cultu din lume; fenicienii cei diliginti si aplecati spre mercatura cu navigatiunea loru cea antea, strabateau odinióra regiuni indepartate; persii cu sutele de mii de ostasi au incercatu cucerirea Europei intregi —, si unde au ajunsu mai tardiu tóte aceste popóra, déca nu si-au datú silintia a inaintá gradatu pe calea perfectiunei si a culturei adeverate? Acolo, cá timpurile urmatóre le-au acoperitu cu velulu intunecosu alu loru, si abia a remasu câte o urma ici si colea, care arata, cá ele ore cándu au fostu popórale cele mai culte si mai puternice din epoc'a loru, éra noi cei presenti urmele loru faimóse din anticitate le privimu in mari-mea proportiunei, care esista intre cultur'a de astadi si cea de atunci.

Doue popóra au pasitu dupa aceea pe scen'a teatrului celu mare alu vietiei, cari au avutu tóte facultatile recerute spre cultura si perfectiune, cari au avutu totuodata si aplecare spre totu ce este nobile, frumosu, bunu si dreptu. Aceste doue popóra au fostu elinii si románii, cari cu totu dreptulu merita se ne ocupamu ceva mai pe largu despre ei.

Elinii nu numai pe calea sciintieloru si a artiloru frumóse, ci chiaru si pe calea constitutiunale inca au lasatu multe forme pe sém'a timpuriloru venitóre, asia in cátu déca studiamu seriosu istori'a frumósei Elade din tóte períodele, statele si cetatile ei mai de frunte, atunci aflamu acolo tóte formele politico-sociale ale unei

Din Bucovin'a.

Cetindu in Nr. 12 alu „Observatoriului“ corespondinti'a din Bucovin'a, m'am opritu la pasagiulu :

„Dara se nu grabesci a crede, că vei află nu știu ce viétiă si zelu mare romanesu nici pr'ntre preoti, că-ci la ceea ce afli, iti stă mintea in locu. Afli că sunt insurati cu nemtióice si cu polóne, vorbescu in casa cu femeile si cu copii lor in limb'a nemtiéscă; că ici si colo, cá de marturiă, afli câte o gazeta, dara nu romanéscă ci nemtiéscă; si de aici se esplica cainarea diuaristiloru nostri, cá nu-i provincia romanéscă, in care se fia mai puçinu cetite gazetele romanesce, decâtu in Bucovin'a.“

Mai departe, aflandu domnulu corespondentu si unele esceptiuni intre preoti demne de tóta laud'a, continua :

„Mai alesu se astépta dela asta mana de preoti, ce se afla in esceptiune laudabila, cá se se unéscă mai strinsu in simtiemintele si ideile nationale si se combine mijlócele, cum aru inriuri in modu eficace asupra grosulu colegiloru, cá se-i in-tórca la viéti'a nationala si se-i face a se interessá si a le pasá de totu ce e romanesu.“

Nu-i idea, ce-ar frementá in diu'a de astadi mai multu creeri omenesci cá ide'a nationala. Déca martirii crestinismulu isi dedéu odata viéti'a pentru convinctiunea credinței lor, apoi nu puçini martiri si-au datu până acuma viéti'a pentru convinctiunea si sanctitatea ideii loru nationale. Ide'a nationala predomnesce astadi lumea si, — precum fórte frumosu se exprima Rieger, capulu boemiloru — in o cuventare a s'a in parlamentulu din Vien'a — „nici unu poporu, ba nici unu individuu nu se póte sustrage in tempulu de fatia dela acésta idea, fàra dauna.“ Datorintia avemu deci si noi bucovinenii se tienemu contu de acésta idea, datorintia au mai alesu preotii nostri se tiena contu de densa, că-ci ea este o arma pentru aperiarea turmei, ce li se incredintiédia, totu-odata inse o arma pentru aperiarea propria si unu scutu de alinare si mangaiare in inpregiurarile viforóse ale vietiei.

Dara se ne punemu intrebarea : potu óre preotii nostri bucovineni se fia crescuti in ide'a nationala? Póte unu preotu bucovinénu romanu de nascere, dupa absolvarea studiiloru teologice, se fia insufletitu de demnitatea originei sale? Póte se i se misce ánim'a la audiulu armonióséi limbi materne, in care mum'a-sa i-a cantatu leganandu-lu pe bracia? In scurtu, póte-se elu considerá cá atomu constitutivu alu corpuluu nationalu-romanesu? Respunsu la acestea intrebari ne va dá descrierea crescerei preotiloru bucovineni :

Candidatii de preotia, vréndu se competedie la consistoriu pentru primirea in cleru si seminaru si se-si asigure sustinere deplina prin patru ani, potu competá conditiune sine qua non, alaturandu testimoniulu de maturitate numai dela unulu din gimnasiile din Cernauti séu Sucév'a. Primirea anterióra de càti-va ardeleni in seminarulu din Cernautiu, este a se privi cá esceptiune. Refusandu-i-se unui séu altui competentu din óresicare motivu primirea in seminaru, respectivulu de siguru

constitutiuni, incepéndu dela tirani'a cea mai selbatica până la constitutiunea cea mai liberala si poporala. Tóte statele, ba potemu dice tóte orasiile cele mai mari reprezentau in óresi-care privintia diverse constitutiuni politico-civile, care erau in legatura fórte laca unele cu altele; ceea ce e dreptu, cá de o parte a mijlocitu cultivarea omni-laterale a întregéi natiuni; inse de alta parte, chiaru certeale escate din acele diversitati au fostu acele cause funeste, care au sapatu mommentulu libertatii si alu existinței stateloru eline.

Athen'a erá Parisulu lumei vechie, care intrunea in sine totu ce se recere spre infrumsetiarea si nobilitarea ániméi omenesci. Elad'a cea incantátore cu estinderea potestăței sale politice s'au inaltiatu până la gradulu celu mai inaltu alu sciintieloru si alu arteloru frumóse. Totu ce nu erá elinu se numea : barbaru si până cându n'au degeneratu virtutile strabune, până atunci, multimea ostasiloru persiani erá silita a parasi cu rusine campulu de resbelu, in fati'a eroiloru elini. Dara cându a fostu odata neintelegerile, lupt'a pentru begemonia, potestatea si luculu au coruptu moralitatea si virtutile cele demne de urmatu, asia, in càtu dupa decadinti'a morala, inainte de decadinti'a politica, inea si musele cele mai inspirate ale poesiei si ale arteloru frumóse au fostu necesitate a parasi acelu pamentu classicu cu plaiurile lui incantátore. Successorii au pierdu insemnatatea celoru vechi, dar sacrificiele antecesoriloru puse pe altariulu arteloru si alu sciintieloru nu au fostu vane, pentrucă acelea voru vesti cu limba neperitóre glori'a celoru de demultu.

Analogu cu ceea ce vedemu in istori'a eliniloru, aflamu si in istori'a romániloru.

(Va urmá.)

că pe speșele proprie nu mai invétia teologi'a, pentru-că acésta isi atrage candidati numai prin mijlócele de subsistentia, ce li ofera in decursu de patru ani.) Asia dara preotii romani bucovineni, facundu póte câte doue, trei clase primarie in loculu nascerei lor in limb'a materna, trebue se tréca numai decâtu prin unulu dintre gimnasiile susu numite, trebue prin urmare se face studiile gimnasiale in limb'a germana (că-ci si in gimnasiulu din Cernautiu si la celu din Sucév'a limb'a de propunere e cea germana) si astfelu apoi intra in seminaru — devenindu candidati de preotia. — Unii din acestia dupa introducerea limbei romanesce cá limba de propunere la „institutulu teologicu“ din Cernautiu in anulu 1849, inca totu se mai poteau desmorti la puçina viétiă nationala in decursulu studiiloru teologice in limb'a materna, — la cei mai multi inse, rade-cin'a directiunei germane le-a remasu implantata in ánimă pentru tóta viéti'a, trecéndu cá moscenire si la urmasii sei. Dara tempora mutantur....

Dela desfiintierea „institutulu teologicu gr.-or.“ si „infiintierea facultati teologice gr.-or.“ cá parte a universitatii din Cernautiu in 1 Sept. 1875, li se sterse la trei obiecte teologice limb'a de propunere romanéscă substituindu-se cu cea germana, asia cá „astadi istori'a bisericéscă“, „dreptulu canonicu“ si „eseges'a testamentulu vechiu si nou“ la facultatea teologica din Cernautiu se propunu in limb'a germana.

Se-ti sté deci mintea in locu, candu afli că unii din preotii bucovineni sunt insurati cu nemtióice si cu polóne, că vorbescu in casa cu femeile si copii lor in limb'a nemtiéscă si că tienu numai gazete nemtiesci? Nu! Pentru-că ce interessu potu eu de exemplu se am de press'a romanéscă, candu idealele mele sunt: Schiller, Göthe, Lessing, Herder, Klopstok etc. candu limb'a ániméi mele e nemtiéscă, candu eu nici o idea nu potu exprímă fàra densa si candu press'a germana pe alta parte mi-aduce noutatile, curiositatile cele mai amenunte din lumea mare pe candu cea romana nu satisfac caracterulu meu curiosu nici de càtu si pe langa asta e si cu multu mai scumpa? Ce interessu potu eu avea spre exemplu de press'a romanéscă, candu totu, ce cetescu in ea mi se paru a fi basme, povesti, de cari n'am auditu de candu-su pe lume? Pentru că: invetiatu-amu in Sucév'a séu Cernautiu vre-o istoria séu statistica romanéscă? Amu eu vre-o idea sanatósă de literatur'a romana si de multe ... multe alte lucruri romanesce?

Intemplarea, că ici coala se mai afla inca pintre preotii romani bucovineni ánimă alese nationale este si va remané intemplare, până candu crescerea preotiloru respectivi isi va urmă calea de până acuma. Ba inca pe càtu tempu a existatu societatea academica „Arborós'a“, care-i intruniá pe toti studentii romani dela universitatea din Cernautiu, atātu teologi càtu si de pe la celealalte facultati, totu se mai potea inca sperá in viitorulu preotiloru bucovineni; dara dupa desfiintierea societatii numite, oprindu-li-se teologiloru se formédie alta societate in unire cu confratii lor dela celealalte facultati, densii au remasu izolati, cá mai inainte, de ori ce progressu nationalu.

Friguri de dorere te coprinde candu eugeti, că doui ani de dile au trecut de candu „Arborós'a“ nu mai exista si teologii inca stau totu cu manile in sinu. Pe candu tóte colorile nationale dela universitatea din Cernautiu isi au societatile lor, de ce óre numai Romanii sunt asia de tardii? ...

De ce nu-i óre unire intre membrii „Junimei“? Si teologii de ce óre nu-si formédia o societate separata, ei in de ei? Si déca teologiloru nu le trece acésta idea prin creeri, nu se mai afla nici unu romanu prin Cernautiu, care se le deschida ochii? Tristu, tristu, tristu si érași tristu.

(Va urmá.)

O intrevorbire cu d. Charles Dilke asupra politicei externe a Englierei.

Unu colaboratoru alu diariulu „le Voltaire“ d. Georges Petilleau, a avutu o intrevorbire cu noulu supt-secretariu dela ministerulu de externe, d. Charles Dilke. Estragemu urmatórele passage din acésta intrevorbire din care amu datu dejá óre-care amenunte in numerulu nostru de ieri :

— Luamu mostenirea lordulu Beaconsfield, dise sir Charles Dilke, cu beneficiulu de inventaru. Cestiunea afghana ne este fórte inpovertátore; totusi speramu cá totulu se va terminá in bine pentru interesele nóstre.

— Déra lui Cetivayo? 'i veti redá din nou libertatea?

— Din nenorocire acésta este peste potintia. — Fiindu-că Engliet'a a facutu o cucerire o mantine?

— In totu-deauna.

— Déra nenorocitiloru Boieri le veti acordá, déca nu intréga loru independintia, celu puçinu dreptulu de a se guberná supt propriulu loru protectoratu?

— Póte cá li se va redá Boieriloru o semi-independintia.

Cá se trecemu la cestiunea cea mai inportanta, la cea orientala, se va lasá óre se cada integritatea Turciei, déca nu va esecutá reformele promise de atâtea ori?

— Ea va esecutá aceste reforme. O vomu tiné in stipulatiunile tractatulu de Berlin, in necazulu lui Bismark.

— Atunci déra politic'a d-v. esterna va fi in tocmai aceeași cá aceea a lordulu Salisbury?

— Tocma precum dici. Celu ce crede cá gubernulu nostru va fi slabu in afara, se inșiela. Noi nu vomu stá nici acum indiferenti pentru politic'a européna si vocea nóstra va sci se se face se fia ascultata in consiliulu poporaloru in favórea libertatii generale. In unire cu Franci'a republicana si cu Itali'a libera vomu cautá se desfacemu nodulu Gordianu alu cestiunei orientale prin infiintierea unei confederatiuni de state libere intre Dunare, marea Adriatica si apele grecesci.

— Pentru cestiunea fruntarielor grecesci gubernulu nostru spera dela d-v. si dela amiciei d-v. o solutiune echitabila. Mai inainte de congressulu dela Berlin Engliet'a n'avea nici o simpatie pentru independintia Greciei.

— Si acum credu cá opiniunea publica este favorabila ideiloru atātu de intiepte din circular'a d-lui de Freycinet. Cabinetulu din Londr'a va cautá se stabiléscă o intielegere cu Pórt'a, si solutiunea nu va lipsi d'a corespunde nobilei initiative a Franciei. Sunt din tóta ánim'a de acordu cu politic'a d-lui de Freycinet in acésta cestiune grecesca, pe care predecessorulu seu, d. Waddington, o cam incurcase.

— Credi in posibilitatea unei aliantie intre Prussi'a si Russi'a?

— Nu, nici odata!

— Ce credi despre articolulu din diariulu „Grenzboten“, care dice intre altele, cá, déca Engliet'a si Russi'a se voru apropiá, Franci'a nu se va mai gandi de locu si se va uni cu fostii sei inamici; cá Parisulu, Vien'a si Berlinulu sunt de ajunsu pentru apararea Europei, cá Prussi'a nu va redá inse Alsacia-Lorena, déca cá se voru gasi pentru Franci'a alte despagubiri?

— Acestu articolu este cu totul absurdu si m'asiu mirá cá elu se fi fostu datu de principele de Bismark, care cunósce in destulu de bine adeveratele conditiuni ale politiceii practice.

— Politic'a actuala a cancelariulu prussianu este greu de ghicitu. Nu este elu óre acela, care impinge pe Austri'a spre Oriente, pentru a isi anească provinciile germane ale Austriei? In diu'a candu Franciscu Josifu se va aflá in Constantino-pole, Wilhelm se va aflá in Vien'a. De aceea Gladstone n'ar fi trebuitu lui Andrassy si lui Bismark se i strige : „Hands off!“ (josu manile.)

— Noi nu vomu suferi nici intinderea Austriei, nici pe aceea a Rusiei. Hertiegovin'a si Bosni'a nu trebue se apartina nici Austriaciloru, nici Turciloru, nici Russiloru. Aceste provincii trebue se fia mai multu libere si se se gubernedie singure. „Nicii o apasare“, acésta este program'a nóstra. Eu nu sunt nici amicu, nici inamicu alu Russiloru. Noi amu potea mai lesne se atitiamu Asi'a Centrala contra Rusiei, de càtu Russi'a contra nóstra Indiile. Déca slavii sunt inca barbari, apoi nimeni altu nu este vinovatu pentru acésta, de càtu ministerulu de externe din Petersburg, unu ministeriu in care se vorbesce limb'a germana si in care tóta politic'a esterna este condusa de diece ani de doui prussiani, d-nii Westmann si Hamburger, si de unu elvetianu, baronulu Jomini. Urámu autocrati'a, biurocrati'a si burocrati'a ruséscă; urámu gubernulu care apasa Poloni'a si care a readusu Ungari'a supt dominiatiunea austriaca; inse respectamu pe noua Russie, care a redesteptatu in Prag'a si Moscú'a amorulu propriu si nobletia rasiei slave.

— Ai veri-o incredere in promissiunile Turciei?

— In discursulu meu dela Kensington din anulu 1878 amu disu : „Turci'a isi arata curagiulu prin a apasá pe supusii sei europeni. . . In anulu 1840 ei au promissu totulu, déra n'au tinutu nimicu. Nu trebue se se puna nici o greutate mare pe promissiuni de astadi. Sunt vorbe negre pe hartie alba. Mahmud, Resid, Alii, Fuad au tinutu dela 1835 până la 1868 acelasu limbagiú cá si

Midhat la 1876; insusi Abdul Aziz, „Sultanulu amicu alu reformeloru!” n'a potutu se dobandesca ceva mai avantajosu. Este impossibila o contopire intre Turci, Slavi si Greci. Cuceritorulu, Turculu, va fi isgonitu intr'o di din Turci'a . . ., inse nu de Russi. Osmanlii au inceputu se se sfaramitedie. Turci'a a perdutu pe rōndu Crime'a, Basarabi'a, Serbi'a, Greci'a, Romani'a si aprōpe — Egyptulu. — Dēra ce solutiune prevedi ore pentru acēsta afurisa cestiune orientala?

— De si nu suntemu nici de cum dispusi a ne bate pentru integritatea Turciei, totusi acesta nu este unu cuventu de a crede, cā noi radicalii amu privi cu liniste, cum Russi'a ar nimici acēsta putere. Tōta Europ'a s'ar uni cu noi spre a pune stavila Russiloru, si nu vedu nici de cum pentru ce drepturile rassei elene n'ar fi mai naturale cā acelea ale slaviloru. Dēca s'aru creā unu statu mare grecu, apoi elu ar avea de capitala Constantinopolea. Solutiunile pe care le propoveduesce slavismulu sunt visuri! Spre a nu vorbi cātusi de puțin desre visulu dela Mosc'v'a, amintescu numai visulu Serbiei de a reinfintia regatulu lui Stefanu Dusianu, care isi dā numele de Tzar alu Serbiloru, Greciloru si Bulgariloru. Napoleon I dice in corespondinti'a sa, cā nu va permite niciodata cā influinti'a russesca se prinda radacina in Serbia. De asemenea, dēca Napoleon ar fi datu atunci Russiloru Constantinopolea, nu ar fi ajunsu niciodata la unu Waterloo. Ori cum ar fi inse, visulu dela Mosc'v'a este celu mai mare pericolu care ar potea se amerintie Europ'a. Ce ar deveni lumea acēsta, candu 120 miliōne de Slavi ar fi intruniti supt sceptrulu unui despotu, care ar ocupā in Constantinopole o positiune neatacabila? Eramu de fatia candu d. Rouher, in anulu 1867, pronuntia in corpulu legiitoru renumitulu seu „Nici-odata!” si in 1870 Italianii avura Rom'a. Asia dēra profetisarile sunt pericolose, inse eu totu credu cā noi Englesii, fia conservatori, liberali, radicali sēu Home-Ruleri, potemu strigā cu tōta hotarirea si siguranti'a: „Russi'a nu va avea niciodata Constantinopolea!”

O telegrama prin care d. Dilke erā chiamatu la ministeriulu de externe, puse capetu acestei intre-vorbiri. (Romanulu.)

Scrisōrea d-lui Gladstone.

Noulu ministru-presedinte alu Angliei d-lu Gladstone au adressatu la 4 Maiu a. c. ambasadorelui austro-ungaru din Londr'a, contelui Karolyi o scrisōre in terminii urmatori:

„Iubite conte Karolyi.

Multiamescu Escelentiei Vōstre pentru serisōrea, care, intrunindu francheti'a cu bunetatea, imi face positi'a mea usiōra. Fāra a discutā esactitatea unoru expresiuni din raportulu trimisu de d-vōstra, trecu numai de cātu la obiectu. In momentul in care amu primitu dela regin'a indatorirea de a formā cabinetulu, amu decisu indata, cā in calitate de ministru nici se numai repetu limbagiulu polemicu, nici se'lu aperu cu argumente. Acēsta declaratiune o facu in privirea limbagiului pe care l'amu tinutu eu individualu, nu nu mai fatia cu o putere, ci cu mai multe, pe cāndu me aflamu in positi'a unei mari libertati, dar si a unei responsabilitati mai mici.

Escelenti'a Vōstra atinge doue puncte.

Celu dintai ilu resolu, exprimandu parerea mea de reu, cā amu inputatu M. Sale Imperatului vorbe pe cari nu le-a intrebuintiatu. Escelenti'a Vōstra spune, cā intr'o convorbire cu Sir Henry Elliot M. Sa si-a exprimat profund'a Sa parere de reu asupra atitudinei mele inamice contra Austriei; dati-mi voia se Ve spunu, cā asemenea dispoitii nu amu in contra nici unei tieri si cā, in privirea consolidarii imperatiei, amu doritu pururea si din tōta ānima totu binele Austriei. Simtiu unu respectu sinceru pentru silintiele Imperatului si speru, cā successulu loru deplinu va caracterisā in modu onorabilu si nobilu guvernulu seu. Relativu la observatiunile mele reprobatoare, facute in privirea politicei esteriore a Austriei, pe cāndu acēsta a procedatu in modu activu dincolo de granitiele sale, nu voiu ascunde Escelentiei Vōstre, cā in spiritulu meu s'au ridicatu grave ingrigiri, dēca Austri'a nu va jucā cumva in peninsul'a balcanica unu rol inamicu, atātu libertatii popōraloru emancipate, cātu si sperantiiloru rationabile si indreptatite ale supusiloru Sultanului. Aceste ingrigiri se basau, e adevratu, pe argumente secundare (secondary evidence), nu eran inse declaratiunile unoru martori inamici, afara de aceea erau cele mai bune argumente de cari dispuneamu atuncea.

Escelenti'a Vōstra este acum atātu de buna

de a me asigurā, cā guvernulu d-v. nu are nici decum dorinti'a de a largi drepturile castigate prin tractatulu dela Berlin, sēu de a le adaugā altele noue, si cā o intindere de natur'a acēsta ar fi in realitate in detrimentulu Austriei.

Dati-mi voia se declaru, Escelentia, cā nici odata n'asiu fi rostitu nisce vorbe pe cari cu dreptu cuventu le descrieti cā avēndu unu caracteru penibilu si dorerosu, dēca de pe atuncea inca a-si fi fostu in posesiunea unei asemenea asigurari, cā ceea pe care sunt in positiune de-a o primī acuma.

Nu voiu incercā se decidu acum, dēca nenorocirea sēu gresial'a mea au fostu, cā n'am fostu de mai inainte mai bine servitu, dar imi esprimu numai de cātu profund'a mea parere de reu, cā in lips'a acelor informatiuni, m'am vediatu sedusu a me referi la transactiuni din epoce anteriore, sēu de a intrebuintia expresiuni de reprobatiune, pe cari acum le potu departā cu totulu din spiritulu meu. Sunt de parere, cā declaratiunea, pe care o facu acum, se nu se dea mai puțin publicitatii, cā si discursulu, care o au provocatu, ēr' intru cātu s'atinge de form'a publicarii, me voiu unī cu orice va dori Escelenti'a Vōstra. Trebuie se mai multiamescu Escelentiei Vōstre, atātu pentru coprinssulu, cātu si pentru form'a comunicatiunilor verbale si scrise.“

Gladstone.

Correspondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Brasiovu, 17/5 Maiu 1880.

Vegetatiunea din acestu districtu se presenta intru tōta pomp'a sa. Dupa optu dile ploioase abia astadi a inceputu a se insenina ceriulu. Ploile au fostu caldūrose, prin urmare cu atātu mai folositorie; ele trecura de aci si preste munti ajungēndu si preste minunat'a si manōs'a campia de doue poste dintre orasiele Campin'a si Ploiesci. Din diariile capitalei romanesci ati aflatu, cā de 10 dile incōce a ploatu si in Romani'a mai preste totu, in unele locuri au fostu si ploi torrentiali; in altele mai puțin; in generalu inse locuitorii au inceputu a insufletii. Totudēuna dorimu amblare de timpu favorabile pentru agricultura; asta-data inse dorintiele nōstre ale toturoru sunt mai legitime cā ori candu. Existu ratiuni fōrte grave, cā poporatiunea intrēga se se bucre de unu secerisiu din cele mai manōse; dara se'mi permiteti a nu specificā acelea cause.

Pūține dile de cāndu trenurile comunica de doue ori pe di cu Romani'a, fisionomiile cu totulu straine apparu multime, cā si cum ar resari din pamentu, atātu aici, cātu si in Romani'a. Este inse fōrte interessantu a observā, cum pe o clasa de straini indata ce ajungu pe pamentulu romanescu o apuca mancarime rea in limba, cā se critice si se'si alerge gurile cā nisce precupetie, vōindu a porunci, cā si cum ar fi acasa la ei. Au fostu fōrte intiepte mesurile luate de 2 luni incōce de cātra guvernulu Romaniei, apoi sbiere „Neue fr. Presse“, „Fremdenblatt“ „N. W. Tagblatt“ et tutti quanti cātu voru vrea. Straini ne mai vediatu, necunoscuti trecēndu in Romani'a nu pretindu nici mai multu nici mai puțin, de cātu cā se deschida bolte si dughene (plavalii) ori unde si ori cum voru vrea, inse sub protectiunea ambassadei respective si fara a voi se se supuna la portarea sarcineloru publice. Adeca se puna parulu la usi'a comerciantiloru si industriariloru indigeni, se le micșoredie castigulu sēu se'i si ruinedie, nu inse cā concurenti onesti, ci cā cuceritori nerusinati. Nu aveti idea de cātu marfa falsa, spuria, vechitura mai virtosu in manufacturi si galantarii, vine si aici, si in Romani'a din tierile germane. Este bine a observā, cā mesurile politienesce luate in Romani'a fatia cu strainii sunt decopiate pāna la una din legile comunale si politienesce ale Austro-Ungariei, nici mai multu nici mai puțin. Asia dara ceea ce place strainiloru la ei acasa, de ce nu le place si in vecini? Dēca sbiere in Romani'a, se se intōrca de unde au venit, sēu trēca Duna-rea si Marea nēgra, se'si caute noroculu pe la bulgari si la turci.

Nici o classe de ōmeni nu este atātu de in-pertinenta cā asia numitii „doctores in absentia.“ Este cunoscutu la tōta lumea, cā universitati cā cele din Jen'a, Erfurth, Erlangen etc., vendu pe bani diplome de doctori la individi carii n'au vediatu in viēti'a loru vre-o universitate cu ochii si n'au facutu nici unu cursu de vreo facultate. Inainte de 1848 diplome de acelea costau pāna la 600 de taleri prussienesci; astadi se dau multu mai eftinu, dela unele numai cu 60 de taleri. Tocma acuma publicā „Függetlenség“ (Independinti'a) lui Verhovay cunoscutulu casu de pe la 1842, cāndu

comitelui Sāndor, ginere alu principelui Metternich, cunoscutu din multele sale estravagantie si intre-prinderi frangētore de berigata (cervix), i trasnise prin capu se inaltie pe calulu seu celu mai bunu si mai frumosu la rangu de doctor philosophiae dela vreo universitate germana. Asia elu comandā mandatiului seu cā se cēra dela universitatea din Jen'a diploma de doctoru in filosofia pentru domnulu Raro ex genere Szellő. Venindu respunsu cā cererea se acōrda numai se trimita 600 de taleri cā taxa, acēsta se si trimise, ēra dupa cāteva dile veni diplom'a scrisa fōrte elegantu cu litere aurite, in care stā: Doctissimum dominum Raro ex genere Szellő philosophiae doctorem creavimus, pronuntiamus et declaravimus etc. Scandalulu a fostu fōrte mare indata ce, cu ocaziunea unei alergari publice de cai, com. Sāndor trecu calulu seu Raro in list'a cailoru cu titulu de doctor philosophiae. Guvernulu din Vien'a trase pe comite la respundere, elu inse produse diplom'a originala si nu avura ce'i face; ēra la cātiva ani, dupace crepase calulu, punēndu se'lu ingrōpe cā pe unu doctoru, i puse si urmātōrea inscriptiune compusa in sensulu diplomei: „Itt nyugszik Raro, a bölcseségnek Jenai okleveles doctoru Grof Sāndor Moricz, kedvencz lova.“ (Függetl. Nr. 133 din 13 Maiu.)

Si apoi dēca ōmeni de aceia cu diplome castigate cā si cea citata mai in susu, nu sunt primiti in Bucuresci cu caciul'a in mana, nici aplicati in functiuni scolastice superiori indata de a dou'a di, se'i auditi ce spectacolu facu si cum apoi sbiere prin diariile loru, cā in Romani'a sciinti'a e despretiuita. S'au vediatu chiaru si chielari (Kellner) de pe la ospetarii si restauratiuni falinduse cu diplom'a de doctoru. In Americ'a abusulu cu diplome de acelea este si mai mare, in cātu de cātiva ani incōce din acea cauza patimescu si barbatii cei mai eruditi si onesti. Fōrte bine se face in Vien'a, Paris, la universitatea de Oxford si inca la unele, cā sunt fōrte rigurosi la inpartirea de diplome.

Petitiunea jurisconsultiloru romani este cetita cu multu interessu in acelea cercuri competente ale publicului nostru, care sunt petrunse de immens'a inportantia a cestiuniloru nōstre agrarie, si discussiunea ei in comisiunea dietale din B.-Pest'a este urmarita cu atentiune incordata. Ne-a pusu inse la straina mirare, neesplicabil'a portare a onorabilei ministru de justitia si professoru dr. Pauler, ēra sofisme d-lui Szentgyörgyi cā membru alu inaltei curti nu ne-a surprinsu intru nimicu, pentru cā ne cunōscemu de multu cu domni'a sa; inse germanulu dice: Man merkt die Absicht und wird verstimmt. Pūcini aperiatori are feudalismulu, dēca unu Szentgyörgyi in locu se apere, a compromisu atātu de greu caus'a loru. Este inse o cestiune de onōre pentru bravii nostrii jurisconsulti, cā se convinga pe tōta lumea in contra dlui Szentgyörgyi, cā domnealoru nu'si ridicasera seriōs'a si bine intemeiat'a loru voce numai in favōrea fostiloru iobagi, ci pentru sacrele drepturi de proprietate ale intregi poporatiuni, fāra nici o esceptiune de nationalitate sēu de classe. Dēca feudalii nu aru ascultā totu numai de ciocoi loru, ei aru trebuī se vēdia, cā cei 29 si respective 100 de advocati si alti jurisconsulti romani au aparatu cu o impartialitate nobila tocma si interesele loru bine intielese; ciocoi inse le-au legatu de multu ochii si acuma i pōrta de batiu. Ddieu se apere pe boierii din Transilvani'a, fia aceia de orice natiune, cā totu acei ciocoi confederati strinsu cu usurarii taiati si netaiati inpre-giuru, se nu le acatie mai pe urma de gātu inca si desagii secuiesci de pandia. Vedi inse unde duce fanatismulu, ur'a nationale si ideile economice cu totulu false si scalciate, care asia cum voru ei, nu se voru realisā in toti vecii in acēsta tiēra muntōsa. Se'si ia prea bine sēm'a feudalii, cā intre ciocoi loru sunt fōrte multi, cari dēca si nu cunoscu limb'a francesca, punu pe nesciute, in practica, cu cea mai mare placere doctrin'a socialista: La propriété c'est le vol (proprietea este furtu), numai cāndu o fura ei dela altii, atunci nu trece de furtu.

Ōre professorii dela cele cinci gimnasie romanesci confessionali nu si-aru potea luā si ei ānim'a in dinti, cā se imitedie in vacanti'a ce vine pe cei 29 jurisconsulti, se se adune per delegationem la unu locu undeva, spre a se consultā si densii asupra fatalelui proiectu de lege poreclitu reformatoru de gimnasiu si liceu? Noi suntemu siguri, cā cele doue confessiuni religiōse romanesci nu si-aru scōte ochii cu acea ocaziune, mai alesu cāndu potu se o scie de rostu, cā de acei ochisiori au trebuintia imperativa pe unu secolu inainte, cā-ci acēsta lupta pentru viēti'a se va mai continuā pe timpu indelungatu. Dara proiectulu de lege s'a delaturatu si a trei'a ōra? Vai de cei ce se lēgana in sperantie

de acestea cu totul vane! Alții se aduna în toate dăile, fără a-i prinde frigurile de frică. Ati vedutu că mai deunăzi se ținut o conferință de dascăli calvini și ariani, cari luara concludu unanimu: „Invetiatur a religiunei se se opréscă și scótia afara din scólele primarie, catechismulu baiatiloru se se arunce în focu.“ Alții érași se adunara septeman'a trecuta în B.-Pest'a și decretara se traduca în unguresce Bibli'a și Talmudulu întregu după textulu originalu, spre a magiarisá și mai iute pe jidovi. Noi credemu că nici pe unulu dintre professorii nostrii gimnasiai nu 'i-ar mancă nici unu lupu, toema vér'a, caleto-rindu de colea până colea, éra déca totusi s'aru arată vre-unu lupu, se'i dica și ei cu fericitulu în Domnulu protopopu Simionu:

Lupule nu me mancă
Pâna n'a esí lun'a;
Că dec'a esí lun'a
Eu la tin' nu m'oiu lasá.

— De lângă Timisiu în 14 Maiu 1880.

(Inca unu cuventu modestu cătra inteligenti'a romana din cottulu Carasiu.)

Din cele audite și vedute în 12 Maiu a. c. în sal'a cottului ne-amu potutu convinge pe deplin, despre dorulu insetatu alu noului comissariu reg. D. Tabajdi de a trantí la parete pe romanii din acestu cottu și pentru ajungerea acestui scopu nu-si face scrupuli în alegerea persónelor și mijlóceloru, ci numai scopulu se fia ajunsu. Acésta s'a doveditu la restaurarea supleta din 12 Maiu alegându-se de vice-comite-viceprefectu, re-negatulu serbu si trecutulu la calvinismu d. Patyanszky Elek, si fiindu massim'a pe aici, că nu e domnu mare acela, care n'are si datorii mari, deci nou alesulu sub-prefectu se pôte felicita, pentrucă intrunescé toate aceste calitati reclamate de spiritulu timpului. Membrii municipali romani i-au datu voturile lor, prin cea devenitu subprefectu, — éra poporulu dela sate i face drumulu inca din an. 1879 la vill'a din Visagu, ce-i mai trebuie?

Fondurile cottului si banii orfanali sunt la dispositiunea lui, ce-i mai trebuie? D. Patyanszky Elek e economu bunu, pentrucă pâna acuma a potutu solvi interesele după capitalulu datoritu, cu atât mai usioru le va poté solvi de acuma înainte, pentrucă i s'a mai datu unu mijlocu de castigu; si déca n'ar poté castigá atât'a, cătu-i lipsece ce'lu inpiedea se inpramute din fondurile cottului sum'a necesaria intabulându-o pe realitatile sale, chiaru si în alu 12-lea locu. Inse nu numai persón'a noului viceprefectu trebuie se insufe grije integului publicu din cottulu nostru, dar si inpregiurările în cari a ajunsu la acestu postu. Coruptiunea nice cându n'a fostu atât de incubata în viéti'a sociala si politica că de presinte. Poporulu se despóia de tota averea sa din di in di sub diferite preteste; la comitatu cei mai mari siarlatani se sciusera viri în posturi cardinale, de unde ducapă au defraudatu sume enorme se delatura, că alții se ajunga în loculu lor, dela cari ar fi o satira a cere justitia séu procedura dorita. Asiu poté servi cu casuri concrete, dintre cari numai doue punu inaintea on. publicu cetitoriu:

Intr'o comuna se intempla cërta între juni la jocu. Unii aflanduse vatemati în onórea lor se adreséda la judele comunalu, că se intrevina si se le dea satisfactiune. Judele sub diferite preteste nu voiesca a intrevini, din care cauza a urmatu actulu alu douilea, care a devenitu cu atât mai tragicu, căci unu june fu batutu de mórte si a si repausatu. După aceste a urmatu cercetarea, sectionarea cadavrului, esmiterea de comisiuni, cari tóte au trebuit bine platite, prin urmare acestu omoru a adusu diurne bune unor domni. Vendiendu inse preotulu locului, că cercetarea se face unilateralu si neconsciinciosu, a datu acusa formală la tribunálu competentu, unde cere că judele comunalu se se puna sub cercetare criminala, pentrucă din vin'a lui s'a intemplat omorulu. Tribunalulu afla de motivata cererea preotului si recerca pe viceprefectulu cottului, că se faca investigatiune, inse subprefectulu în contielegere cu pretorele cercualu nu intreprinde nimica; éra tribunálu nu afla cu cale a mai insciintiá pe respectulu preotu despre stadiulu petitiunei sale nici după unu anu de dile, ci aduce sententi'a asupra faptuitoriloru, fără a ascultá pe preotu si fara a face cercetare contra judei. Acuma remane că dd. jurisconsulti se'i dea parerea despre procedur'a acésta, asemenandu-o cu procedur'a din alte state, care se dicu constitutionale si civilisate.

Altu casu. Unu locuitoriu se plange la preotulu seu, cumcă soci'a l'au lasatu se cãni cu unu prapaditu. Preotulu nepotendu esoperá nemic'a prin consiliulu seu parintescu, cere brachiul contra femeiei, si fiinducă pe aici autoritatea preotiloru e calcata în picioru chiaru si de nisce pigmei că judii comunali, a trebuit că cererea se ajunga pâna la pretorele cercualu, care a respunsu preotului: „D-ta parinte se n'ai grigia, cine cu cine se distrage“; la ce preotulu a reflectatu numai atât'a, că unu statutu numai atunci e fericitu, déca se afla în acela cătu mai multe familie morale, si cumcă immoralitatea a adusu la decadentia cele mai multe state. Asiu mai poté servi si cu alte casuri analoge, cari tóte arata pâna la evidentia, cumcă administratiunea de acuma propagá immoralitatea sistematicu, pentru-că în modulu acesta ómenii fara simtiu moralu se se inbogatiésca de adi pâna maine, cându apoi si ei cu famili'a lor cu totu se prapadescu si disparu precum merita.

Inse onor. inteligentia a cottulu nostru scie prea bine, că totu nisuinti'a domniloru dilei e indreptata intr'acolo, că unde se pôte numai, — éra după legile unguresci contra romaniloru tóte sunt possibile, — romanii

se fia delaturati din posturi si dela municipiu, că astfelu ei negenati se póta face ce vreau, nu numai cu averea noastră, dar si cu famili'a noastră, se ne inpuia dari, cătu se nu le mai potemu solvi, se ne vendia pe urma mosi'a eredita dela parinti si astfelu noi se murimu, éra fiii si ficele noastre se devina servi si servitóre în casele lor.

Dieci de mii s'au risipitu din fondurile comitatulu nostru. Va fi óre în stare cânduva nou alesulu viceprefectu a aduce în ordine fondurile acestea? Eu dubitediu.

Dar si acea inpregiurare me nelinistesce, că multi dintre membrii municipali nici pâna astadi nu vedu ce li-se gatesce si nu se sciu desbracă de ambitiuni si rivalitati personale. Inamicii elementulu nostru alimentéda aceste rivalitati si ambitiuni, pentru că noi astfelu debilitandune, ei cu atât mai usioru se ne arunce în abisu.

Una umbra de asilu mai avemu în sinulu mamei biserice, care ne invétiá se nu desperamu; nu vomu cadea în desperare atunci, cându credinti'a si invetiatur'a ei va fi viua în ánim'a si mintea noastră. Parol'a dilei este: regimu calvinescu, deci toti cari vréu a fi în posturi, se fia calvini. Esemple avemu déjà în Lugosiu, unde unu romanu domnu la comitatu, elu scie din ce motive de curendu a trecutulu la calvinismu. Póte ilu va fi consiliatu la acésta vre-unu professoru de teologia, care a invetiatu la Lipsca.

Cea mai mare datorintia avemu de a apará poporulu de demoralisare. Increderea pe care o avemu în elu este mare, inse se nu abusamu de ea, pentrucă potemu fi trasi cânduva la responsabilitate, si judecata drépta nu va lipsi. Sunt de condamnatu toti aceia, cari coprinsi de ilusiuni intra în societati francmasonice, vi-sandu de acolo cine scie ce avantaje.

Gradin'a este plina de pomi putredi, inse sunt semintie nobile si sanetóse, din cari gradinariulu isi poté implé gradin'a sa cu pomi nobili si tinerei. Déca fiacare va fi în cerculu seu aceea ce este gradinariulu expertu în gradin'a Domnului, atunci ne edificamu cea mai puternica cetate; pentrucă edificamu cas'a lui Domnedieu, si déca e Domnedieu cu noi, cine e contra noastră?

T. Grachu.

Sciri diverse.

— (Inca unu maioru romanu în armat'a austriaca.) Din parte amica ni se inpartasiesce, că cu ocaziunea avansamentulu din urma d. capitanu J. Vornica au fostu inaintatu la rangulu de maioru în arm'a infanteriei. Primésca sincerile nostre felicitari si la mai mare!

— (Amblarea tempului.) Déca în lun'a lui Aprile lumea economiloru érá ingrijata din caus'a anormalei secete, care au caracterisatu tempulu din lun'a aceea, apoi acuma, déca voru mai durá ploile inca multu, ingrijirile voru incepe se nelinistéscă érași în modu seriosu spiritele acelorasi economi. Cu puține exceptiuni, dela inceputulu lunei lui Maiu si pâna astadi, pe aici si giuru, n'au trecut o singura di séu nópte, pentru că se nu plóie mai multu séu mai pučinu. Avemu deci pâna acuma minimum 15 dile de ploi calde si abundante, care au saturatu în de ajunsu insetosiatulu pamentu. Semenaturile de tómnă în cele mai multe parti ale tiei s'au indreptatu binisioru, éra semenaturile de primavéra facute chiaru si pe acele locuri, unde semenaturile de tómnă au trebuit se fia sacrificate din caus'a inferioritatiei lor, au resaritu fórte frumosu si promitu o recolta, de si nu escelenta, dar buna de mijlocu.

Porumbulu inca au resaritu bine si pâna acuma nu au suferitu de locu. Legumele primavaróse inca s'au desvoltatu bine. Pómele ernatice sunt în abundantia; puține si pe a locuirea nu se voru culege de locu, asia numite póme cu simbre, precum sunt ciresiele, visíne, prunele, persecile si nucile.

Astadi, cându scriemu aceste linii, temperatur'a au scadiutu în modu simtitu si precum ni se comunica din mai multe parti, piscurile Carpatiloru sunt coperiti de zapada próspeta, cadiuta dintr'odata cu ploile din urma. Ar fi deci de doritu că ploile se incetédie si temperatur'a se se incaldiésca. Speramu că acésta dorintia se va realisá cătu mai curendu si prin partile nostre, de órece dela Vien'a se signaliséda cu dat'a de 18 l. c. tempu fórte frumosu si calduru.

— (O serbatóre de recunoscintia nationala a compatriotiloru nostrii sasi.) Marti în 18 Maiu a. c. au avutu locu în cimiteriulu protestantu de aici, inaugurarea frumosulu monumentu redicatu pe mormentulu multu regretatulu patriotu si anteluptatoriu alu natiunei sasesci Franciscu Gebbel, fostu secretariu alu bisericei evanghelice din Transilvani'a de confessiune A. B. care s'au nascutu la 25 Iuliu 1835 si au muritu în 16 Maiu 1877. În epitafulu sapatu în frumosulu monumentu de granitu, care pórtă imaginea reposatulu pe unu medalionu de marmora sculptatu de renumitulu sculptoru Zumbusch din Vien'a, se dice, că acelu monumentu i l'au redicatu connationalii sei celui mai fidelu fiu alu natiunei

sasesci, neobositulu luptatoriu pentru dreptu si adeveru.

Acésta nu este o frasa, ci purulu adeveru. Natiunea sasésca ori cătu de inaintata ar fi în cultura, n'are nici ea multi barbati de tali'a fericitulu F. Gebbel, care pâna cându au fostu în viatia au sciutu a se face iubitu connationaliloru sei si a castigá simpatihie si respectulu strainiloru. Monumentulu inauguratu în 18 l. c. în cimiteriulu protestantiloru, la care actu solemn au luat parte mai multe deputatiuni tramise ad hoc din sasimea intréga, va fi o durabila proba a recunoscintiei natiunei sasesci pentru neuitatulu si multu regretatulu ei conducetoriu. Acésta proba de recunoscintia si omagiu onoréda nu numai suvenirea aceluia caruia i s'au adusu, dar' si pe cei ce o au depusu si cu deosebire pe aceia cari au initiatu colect'a unui fondu pentru redicarea acelu monumentu.

Amu face bine si noi romanii se invetiamu dela compatriotii nostrii sasi si se ne aducemu si noi aminte, că mormintele unui Andreiu Muresianu, Avramu Jancu si acuma în urma acela alu lui Simeone Balintu astépta si ele dela natiunea recunoscetóre, că se fia ornate cu câte unu monumentu, fia elu ori cătu de modestu.

Nobleti'a si cavalerismulu traditionale alu natiunei romane o deobliga în modu imperativu a ingriji celu pučinu de mormintele eroiloru si ale mariloru sei barbati. A nu face nici atât'a, ar însemná, că natiunea romana este ingrata si că au degeneratu. Voi-va ea óre acésta?

— (Inpartirea ofrandelor în Seghedin.) Spre scopulu acesta s'au infintiatu trei comitete si adeca pentru legitimarea partideloru, pentru asemnarea sumei si pentru inmanuarea ei. Inpartirea s'a inceputu la 3 Maiu în aceeași di în tóte partile orasiului, din strada în strada. Sum'a ce are a se inparti se urca la 2.446,000 fl. Maximulu ajutozeloru singuraticé pentru pagubele imobileloru s'au ficsatu cu 3000 fl. Inpartirea ajutozeloru va durá celu pučinu o luna.

— (Audientia oficiala.) Vineri, 2 Maiu curentu, la órele 11 1/2 deminétiá, d. marchisu de l'Aubespine-Sully, insarcinatu de afaceri alu A. S. Principelui de Monaco, si care avea missiunea a remite M. S. R. Domnului, împreuna cu o scrisóre din partea A. S. Principelui de Monaco, ordinulu St. Carolu, a fostu primitu la Palatulu din capitala în audientia oficiala.

D. marchisu de l'Aubespine-Sully, în presentia d-lui ministru secretariu de Statu la departamentulu afaceriloru straine, a inmanatu Prea înaltiatulu Nostru Domnu, incongiuratu de Cas'a Sa civila si militara, insemnele ordinulu princiaru de Monaco.

Dupa terminarea audientiei oficiale d. insarcinatu de afaceri a fostu recondustu la ospelulu seu, cu ceremonialulu ce a presidatu la sosire'i. (Press'a.)

— (O noua intrebuintiare a electricitatiei.) Se relatéda din London, că Dr. William Siemens a facutu experimente cu bunu resultat, intrebuintiandu lumina electrica la desvoltarea plantelor. Densulu spera a potea în curendu aplicá poterea electrica în mesuri mari la topirea metaleloru. Acésta ar fi o descoperire pe cătu de însemnata, pe atâtu si de dorita.

Preturile cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

18 Maiu st. n. în Sibiu:

Grâu, după eualitati	1 hectolitru fl.	8.30—9.30
Grâu, amestecat	1 „	6.80—7.80
Secara	1 „	5.10—5.50
Papusiou	1 „	4.60—5.—
Ordin	1 „	4.80—5.20
Ovesu	1 „	3.60—4.—
Cartofi	1 „	2.50—3.—
Mazare	1 „	7.—8.—
Linte	1 „	12.—13.—
Fasole	1 „	6.—7.—
Lardu (slanina)	50 Kilogram.	35.—40.—
Untura (unsóre topita)	50 „	28.—29.—
Carne de vita	1 „	44.—46
Oua 10 de	„	—20

Cursuri de Bucuresti în Lei noi (franci).

7 Maiu st. v. 1880.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	1. 106. 2/3 b.
Inprumutulu Oppenheim (Londra) din 1866 cu 8%	108.60 „
Obligatiuni dominiali cu 8%	104. 1/4 „
— Creditu fonciariu ruralu cu 7%	99.— „
— Creditu fonciariu urbanu cu 7%	94.— „
Inprumutulu municipale alu capitalei din 1875 cu 8%	102.— „
Actiunile caliloru fer. rom. (Berlin) din 1866 cu 5%	52. 1/2 „
Obligatiuni din 1868 cu 6%	99.80 „
Prioritati cu 8%	119.80 „
Actiunile bancai Romani'a din 1869	350.— „
Daci'a, comp. de ascur. din 1871 act. (fr. 500) 8%	240.— „
Romani'a, compania de ascur., din 1875 cu 8% act. (200 l.) platitu 100	75.— „
Rent'a romana din 1875	76.— „

Editoru si redactoru responsabilu: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Krafft.**